

ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Навчально-науковий інститут бізнесу і фінансів
Кафедра економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

**«ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ
СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконав:

здобувач освітнього ступеня «Магістр»
освітньо-професійної програми
«Підприємництво, торгівлі та біржова
діяльність»
спеціальності 076 «Підприємництво
та торгівля»
денної форми навчання
КРАЇЛО Сергій Михайлович

Керівник:

д.е.н., професор
КОРЖЕНІВСЬКА Наталія Леонідівна

Оцінка захисту:

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Шкала ECTS _____
« _____ » _____ 2025 р.

Допускається до захисту:

« _____ » _____ 2025 р.

Гарант освітньо-професійної програми
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»

_____ (ВОЛОЩУК Катерина Богданівна)
(підпис)

м. Кам'янець-Подільський, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1. Теоретико-методичні основи становлення підприємницької діяльності, організації розвитку та державної підтримки підприємництва	8
1.2. Організаційно-економічні умови розвитку та стимулювання підприємництва	15
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	31
2.1. Організаційно-економічні характеристики здійснення підприємництва	31
2.2. Аналіз економічної результативності та ефективності господарської діяльності підприємств	44
2.3. Державна політика стимулювання розвитку підприємництва в АПК	57
Висновки до розділу 2	68
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АПК	70
3.1. Формування організаційно-економічних умов та механізму стимулювання розвитку підприємництва	70
3.2. Розвиток виробництва біопалива як перспективної сфери стимулювання підприємницької діяльності	86
Висновки до розділу 3	95
ВИСНОВКИ	96
Список використаних джерел	100
ДОДАТКИ	107

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає у зростанні ролі підприємництва як ключового джерела інновацій, економічного зростання та конкурентоспроможності держави. Ефективність підприємницької діяльності залежить від якості організаційно-економічного механізму стимулювання, що включає державне регулювання, фінансову підтримку, податкові та інформаційні інструменти.

Мета роботи: оцінити ефективність розвитку підприємництва та обґрунтувати напрями удосконалення організаційно-економічного стимулювання бізнесу.

Завдання:

- розкрити теоретико-методичні основи підприємництва та роль державної підтримки;
- дослідити організаційно-економічні умови розвитку підприємництва в АПК;
- оцінити економічну ефективність підприємств;
- проаналізувати державну політику стимулювання підприємництва;
- визначити потенціал виробництва біопалива;
- запропонувати шляхи формування ефективного механізму стимулювання підприємництва.

Об'єкт дослідження – процес організації та розвитку підприємництва. Предмет дослідження – організаційно-економічні механізми та інструменти стимулювання підприємництва.

Практична значимість: запропоновані рекомендації можуть використовуватися органами влади, бізнес-структурами.

ВИСНОВКИ

Реалізація дослідницької гіпотези щодо економічних і галузевих особливостей розвитку підприємництва дала змогу здійснити наукове оцінювання результативності функціонування підприємницьких структур та визначити основні характеристики організаційно-економічного стимулювання агропромислового комплексу. Узагальнення отриманих результатів дозволяє сформулювати такі висновки.

1. Теоретичні основи розвитку підприємництва в агропромисловому комплексі формувалися поступово паралельно із розвитком товарно-грошових відносин, становленням ринкової економіки та посиленням конкурентного середовища. Підприємництво як соціально-економічна категорія та підприємницька діяльність як практична форма господарювання набули системного характеру й поширилися в різних секторах економіки, у тому числі в агропромисловому комплексі, де специфічні умови господарювання потребують інноваційних підходів і належного державного стимулювання.

2. Організаційно-економічні передумови розвитку підприємництва в агропромисловому комплексі базуються на взаємодії ринкових суб'єктів і державних інституцій, що забезпечує стабільність функціонування господарських систем. Механізм стимулювання охоплює сукупність організаційних, економічних і соціальних чинників, які регулюють виробничі та ринкові процеси. До визначальних елементів цих умов належать рівень розвитку організаційно-економічного середовища, вплив сезонності та природно-кліматичних факторів, а також структура суб'єктів господарювання.

3. Вагомим складником механізму стимулювання підприємницької діяльності є державна підтримка, особливо в період структурних трансформацій агропромислового комплексу та підвищених економічних ризиків. Її основне призначення полягає у цільовому впровадженні заходів, спрямованих на розвиток підприємств із урахуванням актуальних соціально-економічних потреб суспільства, зокрема забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських територій.

4. Організаційно-економічна структура підприємництва в агропромисловому комплексі загалом відповідає наявному ресурсному та виробничому потенціалу України. Підприємницька діяльність орієнтована на досягнення виробничо-економічних, соціальних і енергетичних результатів, серед яких — розширення експорту аграрної продукції, зміцнення продовольчої безпеки держави та розвиток виробництва відновлюваних енергоресурсів із сільськогосподарської сировини. У цій сфері функціонують підприємства різних масштабів — від мікробізнесу до великих аграрних компаній, при цьому їхня ефективність значною мірою визначається ситуацією на зовнішніх ринках.

5. Дослідження результативності господарської діяльності показало, що більшість підприємств орієнтується передусім на отримання короткострокового економічного прибутку, тоді як соціальні результати та принципи сталого розвитку залишаються другорядними. Така ситуація свідчить про обмеженість чинної системи стимулювання, яка, підтримуючи конкурентоспроможність підприємств, водночас сприяє збереженню сировинної спрямованості аграрного виробництва. Основним показником ефективності залишається виробництво продукції та сировини, орієнтованих на експорт.

6. Державна політика стимулювання розвитку агропромислового комплексу спрямована на підтримку сталого функціонування аграрного підприємництва. Водночас обсяги бюджетного фінансування поступово зменшуються, що зумовлює активніше використання механізмів самофінансування виробників і поступове скорочення державної підтримки окремих напрямів діяльності.

7. У структурі агропромислового комплексу поступово розвиваються інноваційні види підприємницької діяльності, зокрема виробництво біопалива. Для ефективного впровадження відповідних технологій і організації виробничих процесів необхідні цілеспрямована державна підтримка та пріоритетне стимулювання. Проте існуюча система державного регулювання цієї сфери поки що не повною мірою відповідає потребам ринку через відсутність спеціалізованих програм і дієвих інституційних механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З. С. Основи підприємництва [Текст]: навч. посіб. З. С. Варналій. - 3-тє вид., випр. і доп. - К. : Знання-Прес, 2006. 352 с.
2. Гальчинський А. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу. А. Гальчинський. К.: Українські пропілеї, 2001. 320 с.
3. Гальчинський А. С. Начала нової парадигми політичної економії. Постановка проблеми. Економічна теорія. 2012. № 2. С. 5-16.
4. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. Валерій Михайлович Геєць ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. К., 2009. 864 с.
5. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності: навч. посіб. для студ. вищих навч. Закладів. С. В. Мочерний та ін. К. : Видавничий центр «Академія», 2001. 279 с.
6. Єщенко П. С. Сучасна економіка: навч. посіб. для студ. неекон. спец. вищих навч. закл. П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. К. : Вища шк., 2005. 326 с.
7. Кредісов В.А. Система суспільно-економічних чинників функціонування підприємництва. Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. Праць. Наук. ред. І.К. Бондар. К., 2004. Вип. 3(34). С. 3–9.
8. Кредісов В.А. Умови та особливості відтворення підприємництва. Теорії мікроекономіки: Зб. наук. праць К., 2004. – С.162-169.
9. Богиня Д. Комплексное исследование проблем малого предпринимательства. Економіка. Фінанси. Право: Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. 01.2003 . N1. С.10-12 .
10. Мартиненко М. М., Чернега В. В. Історичний розвиток

підприємництва в Україні. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну: Зб. наук. пр. (4) К.: КНУТД, 2003 С. 57-61

11. Мартиненко М.М., Чернега В. В. Теоретичні та практичні аспекти визначення підприємницького потенціалу. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну: Зб. наук. пр. (4). К.: КНУТД, 2005. С. 15-19.

12. Дмитрієв І. А. Соціально-економічні аспекти підприємницької діяльності : монографія. Х.: ВД «Інжек», 2007. 200 с.

13. Дибя М. Теоретико-методологічні основи господарського регулювання в сучасній економічній системі. Економіка України. : Політико-економічний журнал Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства фінансів України та Національної Академії Наук України. 2005. №10. С. 42-47

14. Шегда А., Божидарнік Т. Стратегія розвитку підприємництва в умовах перехідної економіки України. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 5. С. 102-105.

15. Базалійська Н. П. Стан системи мотивації персоналу на вітчизняних підприємствах. Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». 2013. № 5(43) С. 103-105.

16. Економічний енциклопедичний словник : в 2 т. за ред. С. В. Мочерного. Львів : Світ, 2006. Т. 2. 568 с.

17. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV (із змінами). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/436-15> (дата звернення: 20.02.2018 р.).

18. Охота Ю. В. Підприємницька діяльність в аграрному секторі: сутність, організаційно-правова форма та інші основні аспекти. Ефективна економіка. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/153.pdf (дата звернення: 15.08.2020 р.).

19. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Пер. з англ. В. Старка. - К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 242с.
20. Статистичний збірник «Регіони України». Державна служба статистики України. Київ. <https://ukrstat.gov.ua/>
21. Яценко О.М. Кластеризація як стратегічний напрям формування конкурентних переваг України: електрон. версія. URL: http://www.znau.edu.ua/visnik/2011_2_2/194.pdf.
22. Ковальська Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія. Луцьк. 419 с.
23. Види сільськогосподарських підприємств в Україні / Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/vidi_silskogospodarskikh_pidpriemst
v
24. Охота Ю. В. Підприємницька діяльність в аграрному секторі: сутність, організаційно-правова форма та інші основні аспекти. Ефективна економіка. 2018. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/153.pdf
25. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
26. Проблеми сільського господарства України: Аграрний ринок. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/371151/nazvano-top-5-problem-silskogo-gospodarstva-ukrayiny>
27. Формування та функціонування інтегрованих структур в аграрному секторі економіки України на засадах сталого розвитку сільських територій / [Ю. О. Лупенко, О. Г. Шпикуляк, М. Й. Малік та ін.]. за ред. О.Г. Шпикуляка. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2022. 52 с.
28. Яців І. Б., Соловей Ю. І. Участь малих виробників

сільськогосподарської продукції в інтегрованих структурах: монографія. Львів : Видавництво АТБ «НВК», 2019. 182 с.

29. Смачило В. В., Божидай І. І. Формування конкурентної стратегії агропромислових підприємств: монографія. Харків: ФОП «Рейтинг», 2022. 176 с.

30. Шеленко Д. І. Сільськогосподарські підприємства в аграрних відносинах. Економіка АПК. 2003. №6. С. 57-63.

31. Шеленко Д.І. Організаційно-правові форми сільськогосподарських підприємств в економічному вимірі. Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2019. 476 с.

32. Сас Л. С. Економічні аспекти технологічного оновлення виробництва у сільськогосподарських підприємствах: монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2019. 500 с.

33. Лопатинський Ю. М., Кобеля З. І., Галицький А. Е. Структурно-функціональні засади розвитку підприємництва на сільських територіях. Економіка АПК. 2021. № 12. С. 65 – 73. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202112065>.

34. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2013. 783 с.

35. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність : монографія / Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін. ; за ред. Шпикуляка О. Г. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.

36. Шпикуляк О.Г. Ефективність управління аграрним підприємством. Економіка АПК. 2005. № 3. С. 22-25. 15. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А. Інституційна формалізація розвитку сімейних фермерських господарств в Україні. Економіка АПК. 2018. № 10. С. 72 - 85.

37. Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. Становлення організаційно-економічної моделі сімейного фермерства в Україні: інституційні засади, проблеми та пріоритети. Економіка АПК. 2019. № 9. С. 86–98.

38. Лопатинський Ю., Шпикуляк О., Шеленко Д., Кифяк В., Дюк А. Організаційно-інституційні практики посилення ролі селянських господарств у продовольчому забезпеченні населення в сучасних умовах. Аграрна економіка. 2022 Т. 15. № 3-4. С. 3-13.

39. Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення аграрної економіки України / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін.]. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2022. 32 с.

40. Підприємницька діяльність в аграрній сфері економіки: монографія / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін.]; за ред. М. Й. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 208 с.

41. Розвиток сільськогосподарської кооперації в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови аграрної економіки / [М. Й. Малік, Ю. О. Лупенко, О. Г. Шпикуляк та ін.]; за ред. М. Й. Маліка. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2023. 194 с.

42. Лупенко Ю., Шпикуляк О., Малік М., Ксенофонтова К., Морозова А. Розвиток сімейних фермерських господарств в умовах воєнного часу та реалізації перспективи повоєнного відновлення України. Аграрна економіка. 2023. Т 16. № 1-2. С. 9-22.

43. Шпикуляк О.Г., Малік М.Й., Кравченко, С.А., Ксенофонтова К.Ю., Малік Л.М. Розвиток підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції / Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наукова доповідь. / [Ю.О. Лупенко, О.М. Нечипоренко, М.І. Пугачов та ін.]. Київ. ННЦ «ІАЕ». 2023. С. 151 – 158.

44. Димченко О. В., Смачило В. В., Рудаченко О. О., Хайло Я. М. Проблеми та перспективи повоєнного розвитку підприємств сфери життєзабезпечення міст з урахуванням підприємницької складової. Бізнес Інформ. 2023. №1. С. 108–115. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-108-115>.

45. Шовкун-Заблоцька Л.В., Каракай Ю.В., Стратегічні важелі державного регулювання розвитку агровиробничої сфери. DOI 10.33111/vz_kneu.34.24.01.18.124.130.

46. Кравчик Ю., Москалюк О., Куценко Б. Напрями удосконалення інституційного забезпечення державної політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях. Вісник Хмельницького національного університету. 2023, № . 3. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-10>.

47. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>.

48. Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету міністрів України № 305 від 17.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text>.

49. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію : Розпорядження Кабінету міністрів України № 246-р. від 25.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>.

50. «Робота. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/#about>.

51. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime>.

52. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. 2022. URL: <https://sluganarodu.com/yak-derzhava-pidtrymuie-biznes-pid-chas-viyny/>

53. Аксенко П.А. Організаційний та економічний механізм розвитку агроформувань: теоретичний зміст та алгоритм взаємодії. Журнал з менеджменту, економіки та технологій. № 2. 2024. DOI: 10.69803/2312-3427-2024-2-63.

54. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

55. Вовк В.Ю. Механізми державного стимулювання державно-приватного партнерства щодо впровадження безвідходних технологій для виробництва біопалив в Україні. Сталий розвиток економіки. № 2 (49). 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-55>.

56. Міністерство економіки України. Стан здійснення ДПП в Україні. 2024. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

57. Проданова Л.В., Котляревський О.В. Дослідження мотиваційного механізму підприємницької діяльності як умови ефективного інкубування бізнесу в національній економіці. Національна економіка. Інтелект XXI. № 1. 2017. С. 96-103.

58. Варналій З.С., Прокопенко Н.С., Тимошенко А.О., Куцик О.І. Моделювання системи фінансового забезпечення розвитку малих підприємств. «Економіка. Менеджмент. Бізнес» № 4 (22), 2024. С. 50-56.

59. Охота Ю.В. Ефективність розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК [Текст] : дис... на здобуття наукового ступеня доктора філософії: 051 / Охота Ю.В.; Вінн.

нац. агр. ун-т. Вінниця, 2021. 231 с.